

Streszczenie

Znaczenie neuronauki w realizacji cyklu prac graficznych Neuro w oparciu o motywy autobiograficzne i metaforyczne

mgr Małgorzata Jabłońska

Praktyczną część mojej pracy doktorskiej stanowi cykl dwunastu grafik cyfrowych za-tytułowany *Neuro*. Grafiki o wymiarach sto czterdzieści na osiemdziesiąt dziewięć centymetrów zostały wykonane w technice cyfrowego druku atramentowego.

W teoretycznej części swojej pracy przedstawiam analizę dwunastu grafik tworzących cykl *Neuro*. Analiza ta zmierza do odpowiedzi na pytanie o *Znaczenie neuronauki w realizacji cyklu prac graficznych Neuro w oparciu o motywy autobiograficzne i metaforyczne*. Poddaję refleksji następujące obszary: *Sztuka i neuronauka, Autobiografia i neuronauka, Metafora i neuronauka, Język wizualny i neuronauka* oraz *Proces tworzenia oraz odbioru dzieła i neuronauka*. W swoich rozważaniach przywołuję najczęściej przemyślenia i badania Vilayanura S. Ramachandrana, Semira Zeki, Roberta L. Solso, Johna Oniansa, Jerzego Vetulaniego, Włodzisława Duchy i Piotra Francuza.

We wstępie uzasadniam wybór tematu powołując się między innymi na zainteresowania funkcjonowaniem mózgu wizualnego jak i na osobiste doświadczenie niepełnosprawności neurologicznej, które stanowiło inspirację znaczącej części grafik z cyklu *Neuro*.

W rozdziale *Sztuka i neuronauka* wskazuję na wzajemne kształtowanie się sztuki i mózgu. Wspominam dostrzeżoną przez Semira Zeki analogię między mózgiem wizualnym i sztuką. Krótko charakteryzuję nowe gałęzie neuronauki, które są lub mogą być powiązane ze sztuką: neuroestetykę, neuromuzeologię, neurohistorię sztuki. Odnoszę się do artystów, posiadających wyjątkowe związki z neuronauką.

W rozdziale *Autobiografia i neuronauka* zastanawiam się nad granicami autobiograficzności w sztuce. Definiuję dwa typy autobiografii — jawną i ukrytą. Zgodnie z założeniami neurohistorii sztuki wczesne doświadczenia mogą wpływać na dojrzałe dzieła artysty. Poszukuję więc zależności między swoją obecną postawą i działalnością artystyczną a doświadczeniem dzieciństwa. Ponieważ działania twórcze podejmujemy również z zasobami neuronalnymi ukształtowanymi przez postawy i dzieła innych artystów, wspominam ważne dla mnie narracje wizualne o charakterze jawnej autobiografii. Dalej, odnoszę się do własnej twórczości z różnych lat analizując obecny w niej *piktogram-ja*, czyli swój graficzny, syntetyczny autoportret. W kolejnych podrozdziałach przedstawiam ogólne, autobiograficzne tło, osadzające dwanaście grafik *Neuro* w trzech grupach określających źródło inspiracji poszczególnych prac. Zamieszczam towarzyszący każdej grafice lapidarny utwór poetycki, rodzaj haiku wraz z krótkim opisem.

Rozdział *Metafora i neuronauka* zawiera refleksję o mózgu wizualnym i jego działaniu jako o twórczej interpretacji rzeczywistości. Przedstawiam spojrzenia teoretyków na zjawisko metafory, koncentrując się na myśli George'a Lakoffa i Marka Johnsona oraz na definicji Wiliama Hirsteina i Vilayanura Ramachandrana. To punkt wyjścia mojego rozważania o charakterystyce metafory wizualnej w sztukach pięknych i projektowych. Dalej, opisuję wątki, które subiektywnie postrzegam jako metaforyczną zawartość grafik z cyklu *Neuro*. Zakładam, że proces generowania metafor nie kończy się wraz ze sfinalizowaniem dzieła przez artystę i trwa nadal w umyśle odbiorcy. Opierając się na teorii Vilayanura Ramachandrana, wskazuję, gdzie w mózgu kryje się zdolność do tworzenia i rozumienia metafor i jak mają się do siebie zdolność do metaforyzowania i zjawisko synestezji.

Rozdział *Język wizualny i neuronauka* dotyczy języka wizualnego w przestrzeni twórczej. Odwołuję się do refleksji Wasyla Kandyńskiego o grafice i elementach języka malarskiego, podkreślając analogię między teorią tego autora a współczesną grafiką wektorową, której przykładem mogą być prace z cyklu *Neuro*. Przedstawiam genezę i charakter języka wizualnego moich prac graficznych, wyjaśniam też czym, w kategoriach neurobiologicznych jest zjawisko *ośnienia*. Opisuję relację pomiędzy językiem wizualnym grafik z cyklu *Neuro* i językiem wizualnym poprzedzających go realizacji. Następnie przeprowadzam analizę języka wizualnego grafik z cyklu *Neuro*. Wskazuję obecne w nich inskrypcje atomiczne i złożone (na podstawie trójpoziomowego semiotycznego modelu dzieła Moniki Blanki Florek). Analizuję grafiki z cyklu *Neuro* według praw powszechnego doświadczenia estetycznego Vilayanura Ramachandrana.

W rozdziale *Proces tworzenia oraz odbioru dzieła i neuronauka* analizuję proces tworzenia grafik cyklu *Neuro* na podstawie dwóch teorii: psychologa twórczości Edwarda Nęcki i artysty Wasyla Kandyńskiego. Przedstawiam fazy powstawania grafik z tego cyklu, od fazy obserwacji i refleksji po fazę druku. Powstawanie szkiców wyobrażeniowych omawiam w kontekście myśli Semira Zeki o synetycznych pojęciach mózgowych. Wskazuję też możliwości łączenia grafik z cyklu *Neuro* w pary i grupy według kryteriów innych niż tematyczne. Dzielę się uwagami odnośnie procesu odbioru dzieła sztuki w kontekście cyklu *Neuro*. Podnoszę również zagadnienie piękna, wzmiankując między innymi neurobiologiczne korelaty piękna jakie wynikają ze współcześnie prowadzonych badań neuroestetycznych.

W podsumowaniu potwierdzam istotne znaczenie neuronauki w realizacji cyklu grafik *Neuro*. Koncentruję się na neuroplastyczności, wskazując ją jako podstawową własnością mózgu, która wpłynęła na realizację cyklu. Neuroplastyczność to zdolność do wytwarzania nowych trwałych połączeń neuronalnych pod wpływem doświadczenia. Dzięki niej możliwe jest gromadzenie doświadczeń w pamięci i przekształcanie ich w sztukę, odnoszenie się do innych doświadczeń poprzez metaforę, budowanie w wyobraźni wciąż nowego, idealnego wzorca dzieła sztuki. Neuroplastyczność pozwala też na doskonalenie swoich umiejętności, również artystycznych, a także odzyskiwanie zdrowia poprzez neurorehabilitację, co stanowiło ważną inspirację cyklu prezentowanych prac.

Małgorzata Jabłońska, 2018